

İpek Yolu Güzergahındaki “Mola Noktası” Fonksiyonlu Kervansarayların Adaptasyonunun SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi

Esra ŞAHİN¹ ve Hicran Hanım HALAÇ²

Öz

Tarihi milattan önceye dayanan İpek Yolu dünyada ülkeleri ve kıtaları birbirine bağlayan önemli bir ticaret yoludur. Günümüzde İpek Yolu üzerinde yer alan ülkeler tarafından yeniden canlandırma çalışmaları bulunmaktadır. Ülkemizde İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmak istenmesi nedeniyle 1993 yılında İpek Yolu'nun Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü bir protokol imzalamıştır. Bu protokolda yer alan “Mola Noktası” seçilmiş 11 kervansaray bulunmaktadır ve bu kervansaraylardan 10 adedi restore et- işlet- devret modeliyle onarım görmüştür. Restorasyon çalışmaları devam eden kervansaraylardan son restore edilen Çardak Han'dır ve henüz onarım görmemiş kervansaray da İncir Han'dır. Bu çalışmada restore edilmiş ve yeniden canlandırılmak istenen kervansarayların turizme katkısı, verilen işlevleri ve buna bağlı olarak işlev devamlılığı, tarihi yapılara yönelik farkındalık, restorasyon geçirdikten sonra nitelikleri irdelenmek istenmiştir. Çalışmanın kapsadığı kervansaraylar “Mola Noktası” üzerinde yer alanlardır. Bulguları elde etmek için SWOT analizi yöntemi kullanılmış ve elde edilen sonuçlara göre öneriler sunulmuştur. SWOT analizi, oluşturulan alt başlıklarla değerlendirilmiş, yapılan analiz sonucu bulgular elde edilmiştir. Restorasyondan sonra konaklama işlevi verilen kervansaraylardan şehir merkezine uzak olanların işlev devamlılığı sağlayamadığı ve müzeye çevrilen kervansarayların yapılan yatırımın karşılığını veremediği, elde edilen bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: İpek Yolu, Kervansaray, Swot Analizi, Mola Noktası, Seri Ulusal Varlık

Evaluation of Caravanserais with the Function of “Stopover Point” on the Silk Road Route by SWOT Analysis

Abstract

The Silk Road, which dates back to BC, is an important trade route connecting countries and continents in the world. Today, there are revitalization works by the countries on the Silk Road. Due to the desire to revive the Silk Road in our country, the Ministry of Culture and Tourism of the Silk Road and the Regional Directorate of Foundations signed a protocol in 1993. There are 11 caravanserais that were selected as the “Stopover Point” in this protocol, and 10 of these caravanserais were repaired with the restore-operate-transfer model. Among the caravanserais whose restoration works are in progress, Çardak Han is the last one to be restored, and the caravanserai that has not been repaired yet is İncir Han. In this study, it is aimed to examine the contribution of the restored and reanimated caravanserais to tourism, their functions and the continuity of their functions, awareness of historical buildings, and their qualities after restoration. The caravanserais covered by the study are those located on the “Stopever Point”. SWOT analysis method was used to obtain the findings and suggestions were presented according to the results obtained. The SWOT analysis was evaluated with the sub-headings created, and the findings were obtained as a result of the analysis. It is among the findings that the caravanserais, which were given the accommodation function after the restoration, were far from the city center, could not provide continuity of function and the caravanserais that were converted into museums could not return the investment made.

Key Words: Silk Road, Caravanserai, Swot Analysis, Stopover Point, Serial National Heritage

Atıf İçin / Please Cite As:

Şahin, E. ve Halaç, H. H. (2023). İpek Yolu güzergahındaki “mola noktası” fonksiyonlu kervansarayların adaptasyonunun SWOT analizi ile değerlendirilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 1547-1563. doi:10.33206/mjss.1256129

Geliş Tarihi / Received Date: 01.03.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 02.08.2023

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi – Eskişehir Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, sahinesra.mim@gmail.com,

 ORCID: 0000-0002-7688-4338

² Prof. Dr. – Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, hhhhalac@eskisehir.edu.tr,

 ORCID: 0000-0001-8046-9914

Giriş

Anadolu topraklarında Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinden kalan ve varlıklarını günümüze kadar sürdürebilmiş tarihi yapılar mevcuttur. Bu yapı örneklerinden biri olan ve İpek Yolu üzerinde bulunan kervansaraylar geçmiş dönemlerde ticaretle uğraşan tüccarların uğrak noktası olmuştur. Günümüzde yeniden canlandırılmak istenen bu kervansaraylar 22.02.1993 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'yla Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında yapılan anlaşmaya göre turizm amaçlı kullanılması hedeflenmiştir. Korunması gerekli olup kültürel miraslarımızdan biri olan kervansaraylara "Mola Noktası" fonksiyonu verilmesi amaçlanmış ve Restore et-işlet-devret modeliyle yatırımcılara tahsisinin yapılması için çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda ana tur güzergahı üzerinde bulunan 11 adet kervansaray seçilmiş olup bu kervansaraylar:

Sultan Hanı (Aksaray -13. yy.), Saruhan (Nevşehir / Ürgüp -13. yy.), Şarapsa Han (Alanya -13. yy.), Akhan (Denizli / Merkez -13. yy.), Ağzıkara Han (Aksaray -13. yy.), Alara Han (Antalya / Alanya -13. yy.), Çardak Hanı (Denizli / Çardak -13. yy.), Susuz Han (Burdur / Bucak -13. yy.), İncir Han (Burdur / Bucak -13. yy.), Alay Han (Aksaray -13. yy.), Silâhtar Mustafa Paşa Hanı (Malatya / Battal Gazi -16. yy.) şeklindedir.

Canlandırılmak istenen İpek Yolu Projesi kapsamında değerlendirilmekte olan 11 kervansarayla ilgili gerekli literatür taraması yapılmış ve bu kervansaraylardan restorasyon işlemi geçirenler tespit edilmiştir. Yapılan araştırmaya göre sadece İncir Han'ın henüz restorasyon geçirmediği belirlenmiş, diğer kervansaraylarda yapılan restorasyon işlemlerinin niteliği değerlendirilmiş ve verilen işlevleri tespit edilmiştir. Turizme kazandırılarak ülke ekonomisine katkı sağlaması amaçlanan han ve kervansaraylara verilen işlevleri işletmecilerin belirlediği tespit edilmiştir.

Turizmin tüm yıla yayılabilmesi için planlanmış olan kervansaray rotası ve restorasyonu sonrası yeniden kullanıma sunulma projesi hayata geçirilmek istenmiştir. Ancak 11 yapıdan 10 adedinin restorasyonu ve işlevsel hale getirilmesi sonrasında kervansaraylardan tümü istenilen turizm canlılığını yakalayamamıştır. Kiraya verilen kervansarayların işlevleri farklılık göstermektedir. Tarihi yapıya işlev verilirken özgün işlevine benzer olması yapının kimliğini ve özgünlüğünü koruması adına önem arz eder. Ancak durağan bir işlev (müze vs.) verilmesi de yapının farkındalığını oluşturmada güçlük yaratabilmektedir. Bu ve benzeri durumlar birlikte değerlendirilerek kervansaraylara yapılan restorasyon işleminin ve yeniden kullanımın yerinde bir uygulama olup olmadığı sorusu üzerinde durulmaktadır. Araştırmanın amacı da seçilen SWOT analizi yöntemiyle ortaya çıkan durumun sebebini araştırmaktır.

Literatür Taraması

Çalışma İpek Yolu ve kervansaray yapılarının içerik değerlendirmesinin ardından SWOT analizi yöntemiyle restore edilen kervansarayların uyarlanmasını kapsamaktadır. İpek Yolu oluşumu, tarihçesi ve güncel durumuna değinildikten sonra kervansaray yapılarının mimari özelliklerinden bahsedilmiş ve SWOT analizi yöntemiyle her kervansaray ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

SWOT Analizi; 70'li yıllarda iş yönetimi konusunu değerlendirebilmek için ilk olarak ortaya çıkış ve sonraki yıllarda farklı alanlarda, konularda analiz ve uygulama amacıyla kullanılmıştır. SWOT analizi bir konu başlığının iç ve dış etkenlerini değerlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. SWOT konunun özelliklerinin değerlendirildiği baş harflerden oluşturulmuş bir kısaltmadır. Türkçe'de GZFT analiz olarak da kullanımı mevcuttur.

S: Strength (Organizasyonun güçlü/ üstün olduğu yönlerin tespit edilmesi)

W: Weakness (Organizasyonun güçsüz /zayıf olduğu yönlerin tespit edilmesi)

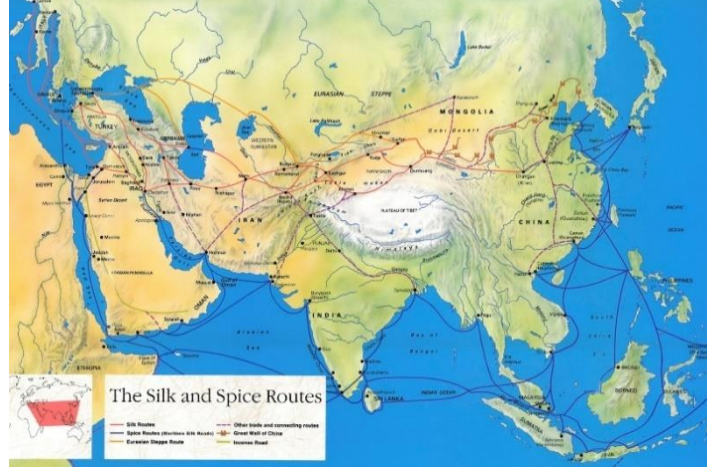
O: Opportunity (Organizasyonun sahip olduğu fırsatlar)

T: Threat (Organizasyonun karşı karşıya bulunduğu tehdit ve tehlikeleri ifade etmektedir.) (Devrim, 2006).

İpek Yolu'nun Tarihçesi

Çinliler evlerinde yaygın olarak kullandıkları ipeği, Çin Seddi'nin güvenliğinin sağlanmasıyla birlikte Akdeniz'e, Güney Asya'ya, Avrupa'ya ulaştırmaya başladılar. Nispeten korunmuş olan Çin Seddi birçok yabancı tüccarı Çin Seddi kapısına çekti. Zamanla ipek ticaretinin yanı sıra Hint kumaşları, egzotik ürünler, baharatlar, kokular, değerli taşlar ve çeşitli türden yünlü tekstil ürünleri Çin Seddi aracılığıyla Çin'e getirildi. Bu yapılan alışveriş birçok kültür hakkında bilgi toplamaya fırsat verdi. Farklı iklim türleri, giysiler, para

birimleri ülkeye giriş yapmaya başladı. Zaman zaman Çin'deki iç çatışmalar bu ticareti aksatsa da bu ticaret yolu üzerindeki taşınan mallara talep kesintiye uğramadı. İpek Yolu Çin'den Akdeniz'e kadar çeşitli toplumlari hem karada hem de denizde birbirine bağlamasiyla ana iletişim merkezlerinden biri haline geldi (Liu, 2010). İpek Yolu Çin'in Xi'an kentinden başlar ve iki kola ayrilir. Bir kolu Özbekistan'in Kaşgar kentine daha sonra Afganistan'da Belh kentine ulaşır. Diğer kolu Karakurum Dağları'nı aşarak Türkmenistan'in Merv kentine ulaşır ve iki kol burda birleşerek bir kolu İnan Tahran kenti üzerinden önce üç kola ayrılıp Antakya, Sr ve Sayda limanlarına, daha sonra Anadolu'ya uğrayarak Avrupa'ya kadar uzanır. Diğer kolu ise Hazar Denizi'ni aşarak Erzurum ve Trabzon'a ulaşır (Şekil 1) (Dıvarcı, 2022).

Şekil 1: İpek ve Babarat Yolları (Unesco, 2022)

İpek Yolu Türkler için ticari ilişkilerini artırmasinin yanı sıra birlik ve beraberliklerinin artmasına ve zenginleşmelerine sebep olduğundan büyük önem arz etmektedir. Türkler İpek Yolu vasıtasıyla medeniyet seviyesi artan bir topluluk olmuştur (İsayev ve zdemir, 2011). Bu önemli ticaret yolu aynı zamanda Türklerin yeni arazilere sahip olmasında önemli rol oynamış, Türk toplumlari arasında ilmin yayılmasına katkı sağlamıştır (Budağov, 1998). Türk toplumlari arasında ticaretin gelişmesini sağlayan İpek Yolu aynı zamanda konaklama ihtiyacının doğmasıyla kervansarayların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kervansaraylar aynı zamanda dinlenme alanları oluşturduklarından İpek Yolu daha da gelişmiş ve ticari ilişkilerin kurulması daha da artmıştır (İsayev ve zdemir, 2011). Kervansarayların belli aralıklarla inşa edilmesiyle mimari anlamda çoğu yapının gelişmesine katkı sağlanmıştır. Bunlardan bazıları tüccarların can güvenliğini sağlayacak karakollar, gözetme istasyonları ve yardım evleri gibi yapılar olmakla beraber ulaşımın kolaylaşmasını sağlayan köprüler de inşa edilmiştir (Budagov ve Kurbanov, 2017).

Anadolu topraklarına İpek Yolu'nun girişi 3 farklı koldan olmuştur. Karadeniz'e ulaşmak için kuzey yönünde Kars- Trabzon rotası, Akdeniz'e ulaşmak için güney yönünde Cizre- Hasankeyf rotası ile Malatya, Kayseri, Aksaray, Konya, Isparta, Antalya yollarını kullanılıyor ve ortada kalan yönde ise Erzurum, Erzincan rotaları kullanılarak yine Karadeniz'e ulaşılması hedefleniyordu. Akdeniz ve Karadeniz'de bulunan limanlara sahip olmak ticari kaygılar açısından önem arz etmekteydi (Günel, 2010). İpek Yolu'nun Chang'an- Tianshan koridoru UNESCO tarafından 22 Haziran 2014'te Dünya Mirası olarak ilan edildi. Hint koridoru ise Geçici Dünya Mirası listesindedir (UNESCO, 2022). Günümüzde yeniden canlandırılmak istenen İpek Yolu için 11 adet kervansaray seçilmiş ve restore et- işlet- devret yöntemiyle kervansarayların yeniden işlevsel hale getirilmesi amaçlanmıştır. Turizme kazandırılmak istenen bu kervansaraylar için Kültür Turizm Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında 22.02.1993 yılında protokol imzalanmıştır. Bu kervansaraylara "Mola Noktası" şeklinde bir işlev verilmesi için restorasyon çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

Kervansaray Yapıları

Kervansaraylar Anadolu'da ilk olarak II. Kılıç Arslan döneminde (1156-1192) ve vakıf sistemiyle inşa edilerek süregelmiştir. Kervansaraylar aynı zamanda İpek Yolu'nun canlı tutulmasında etkin rol oynamışlardır. Kervansarayların Anadolu Selçuklularını ve beylikler döneminde sayısı toplam iki yüz yetmişi bulmuştur. Kervansarayların ve kervan yollarının can güvenliğini sağlıyor olması uzun süre kullanılmasını sağlamıştır. Kervansaraylar yalnızca tüccarları değil hayvanlarını da barındırma zelliliğine sahiptir (Günel, 2010). Belli bir mesafede inşa edilen kervansarayların birbirine uzaklıkları yaklaşık 30-40 km'dir. Kervan rotaları, güneyde Antalya limanından Akdeniz'e, kuzeyde Sinop limanından Karadeniz'e bağlanarak

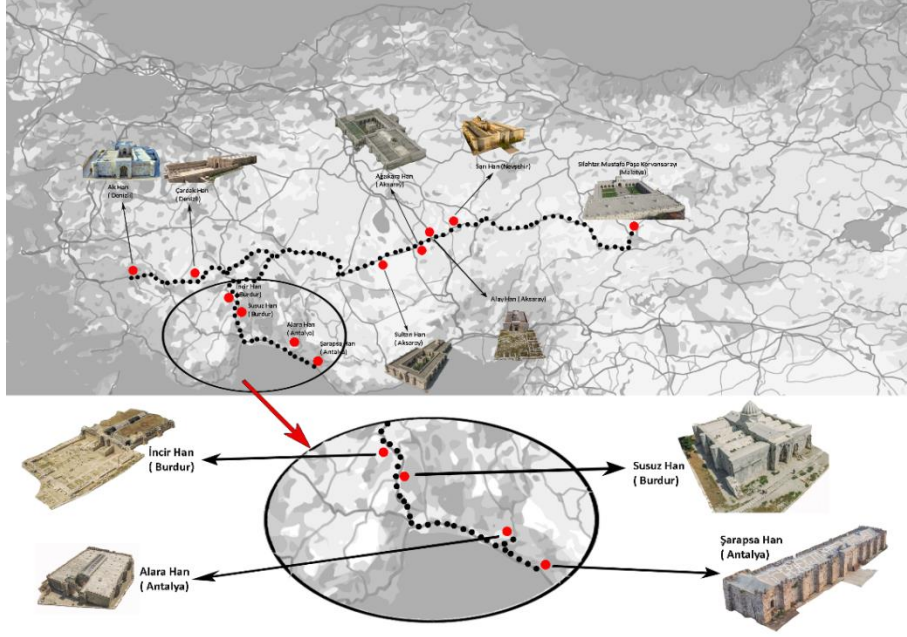
oluşturmuştur. Anadolu Selçukluları dönemi ticaretin en canlı olduğu dönemdir ve farklı güzergahlar oluşturularak Konya, Kayseri ve Erzurum gibi şehirler birleşim noktaları olmuştur (Aycibin, 2018). Ayrıca Konya ve Kayseri illeri ticaretin odak noktası olmasıyla beraber Konya, Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmıştır (Çetin ve Çelik, 2016).

Kervansaraylar ve hanlar şehir içinde ve şehir dışında yer almaları özellikleriyle farklılık göstermektedir. Kervansaraylar şehirlerarasında seyahat ederken konaklamayı sağlayabilecek özellikte olmakla birlikte farklı işlevleri de içinde barındıran yapılardır. Hanlar ise şehir içinde kalmakta olup mal yapımı ya da ticaretin yapıldığı yerler olmakla birlikte ismini yapılan ürün cinsinin adından almaktadır. Kervansaraylarda da tüccarlar beraberinde getirdikleri ürünleri pazarlarlar ve bundan dolayı kervansaraylar ticaretin yapıldığı yerlerden biri olma özelliğine sahiptir (Eryavuz, 2002). Bu durum göz önünde bulundurulsa da kelime anlamı olarak han ve kervansarayları kesin olarak ayırt etmek güçtür. Ancak hanlar Akdeniz'de 13.yy'a kadar varlığını sürdürse de ilk olarak İran'da ortaya çıkan kervansaraylar İslam dünyasında daha uzun süre kullanılmıştır. Şehir içinde de hanlar gibi inşa edilmiş kervansaraylar olması bu ayrımı güçleştiren bir başka faktördür. Şehir içinde inşa edilen bu kervansaraylar genellikle kamu yararı için yerel yöneticiler tarafından inşa edilmiştir (Menekşe, 2020).

Kervansaraylar farklı tipolojilerde inşa edilmiş ve bu tipolojilere göre kategorize edilmiştir. Yalnız kapalı, yalnız açık, hem açık hem kapalı kısımlardan oluşan plan tipleri mevcuttur (Günel, 2010). Bu planları açık avlulu kervansaray, kapalı avlulu kervansaray ve kapalı, açık avlulu kervansaray şeklinde de adlandırmak mümkündür (Aycibin, 2018). Anadolu Selçukluları döneminde inşa edilen kervansaraylar genellikle açık bir avlu ve çevresinde farklı işlevdeki mekanların bulunduğu hol bölümünden oluşmaktadır. Mimari tasarımları olarak; paye sıralarıyla neflere ayrılan, ortada dikey bir eksen ve ekseni çevreleyen genellikle üç, beş ya da yedi nefli hol tonozlarla örtülmüştür. Ortada yer alan nefin üzeri genellikle kubbeye örtülmüştür. Avlunun iki yanında barınma ve yemek ihtiyacını karşılayan mekanlar olmakla birlikte hamam, mescid, eczane, kervan arabaları için araba tamiri, hayvanlar için veteriner, nalbant gibi hizmetlerin sunulacağı mekanlar mevcuttur (Eryavuz, 2022). Kervansaray planları çoğunlukla kare veya dikdörtgendir. Bazılarında ise sekiz veya on iki köşeli planlar mevcuttur. Genellikle tek kattan oluşan kervansaraylar, nadir olarak ikinci kata sahiptir. Kervansarayın cümle kapısı olan kenarından avluya ulaşılır ve diğer üç kenarın her köşesinde ya bir salon ya da ileri gelen konukların oturabileceği büyük oda bulunmaktadır. Misafirler odalarda tek kalır ve bu küçük odalar avludan uçayak yüksek kotta bulunmaktadır. Ahırlar genellikle arka kısımda bazen de odanın içerisinde yer almaktadır. Odaların, ahırların ve avlunun üstü tonozla örtülüdür. Salonlarda yer alan tonozlar süslü kubbelere dönüşmüştür. Ahırda her hayvanın ön kısmında niş bulunur ve hayvan sahibinin odada yer alan nişten hayvanını görebilmesi mümkündür. Bazen bu nişin önünde odalarda bulunan kiracıları seyislerin ya da hizmetçileri bulunmakta, bu bölümü mutfak gibi kullanabilmektedir (Pakalın, 1993).

"Mola Noktası" Seçilen 11 Kervansaray

Tarihimizde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu toprakları, geçmiş dönemlerde ticaret yolu olarak kullanılan İpek Yolu'nun bir bölümünü de barındırmaktadır. Anadolu topraklarının kavşak noktası konumunda olmasından kaynaklı ticaret yollarının kesişim noktası görevi de görmüştür. İpek Yolu'nun gelişmesiyle birlikte konaklama ihtiyacı doğmuş, bununla birlikte kervansaray ve hanlar belirli durak noktalarına inşa edilmeye başlanmıştır. Günümüzde İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması ve tarihi yapıları koruyarak yeniden işlevsel hale getirilmesi kapsamında ve Kültür Turizm Bakanlığı öncülüğünde "Mola Noktası" olarak belirlenen 11 kervansaray (Şekil 2) seçilmiştir. Turizme kazandırılması ve orijinal işlevlerine benzer şekilde yeniden kullanılmasının amaçlanmasıyla restorasyon işlemleri gerçekleştirilmiştir.

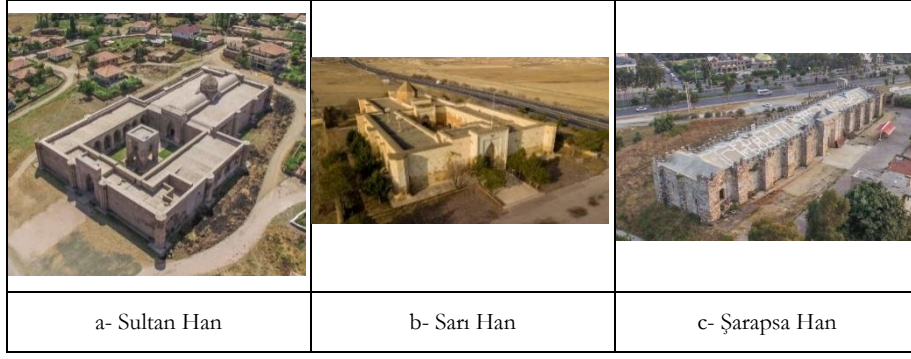

Şekil 2. Kervansaray Rotası

Sultan Han–Aksaray: 1229 yılında I. Alaaddin Keykubat tarafından yaptırılan bu kervansaray adını bulunduğu ilçeden alır. Aksaray şehir merkezine yaklaşık 40 km uzaklıkta kalan kervansaray Selçuklu mimarisinde önemli bir yer tutar (Gürani ve Canbolat, 2012). “Sultan Hanı” tipinde inşa edilen kervansaray örneklerinin en büyüklerinden biri olan kervansaray açık ve kapalı kısımları, avlunun ortasında bulunan köşk mescidi olmak üzere dış alan hariç toplam 4500 metrekaredir (Konyalı, 1974). Yapının kemerli bir avlusu, avlusunda dört sütun üzerinde köşk mescidi (Şekil 3/a) bulunmaktadır. Mescidin süslemeleri dikkat çekicidir (Gürani ve Canbolat, 2012). Dikdörtgen bir plana sahip olan kervansarayın açık kısmı dışarıdan 64,60 m. boy ve 53,35 m. en uzunluğuna, kapalı kısmı dışardan 54,73 m. boy ve 24,55 m. en uzunluğuna sahiptir (Konyalı, 1974). Avlunun çevresinde sıralanmış farklı mekanlar bulunmaktadır. Kibleye bakan cephede üç tanesi hariç diğer mekanlar tek bir kapıyla avluya açılmaktadır ve bu mekanların her biri dik beşik tonozla örtülüdür (Karaköy, 2005). Sultan Han günümüzde Halı- Kilim Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Sarı Han–Nevşehir: 1249 yılında İzzettin Keykavus tarafından yaptırılan kervansaray Selçukluların Anadolu’da yaptırdığı son han olma özelliğine sahiptir. Yaklaşık kare bir plana sahip olan han, Avanos ilçesine 5 km uzaklıktadır. Aynı zamanda Nevşehir- Aksaray karayolu üzerinde bulunan han sultan hanı tipinde inşa edilmiştir. Damsa Çayı vadisinde inşa edilmiş han 2000 m² alana sahiptir. Taç kapısında yer alan kitabe, yapı henüz harabe durumdayken Ürgüp Ortaokuluna teslim edilmiştir (Kaygısız ve Yetiş, 2017). Kervansarayın dış kaplamaları bölgeye yakın konumda inşa edilecek olan köprü inşaatı için kullanılmıştır. Eğer dış duvar kaplamaları yerinde bulunuyor olsaydı günümüze kadar en iyi korunmuş hanlar arasında gösterileceği söylenebilir. Avlu planı kareye yakın olmakla birlikte (Şekil 3/b) kapalı kısmı daha dar ve dikdörtgen planlıdır (Özgüç ve Akok, 1956). Sarı Han 1991 yılında restore edilmiş, Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kiralanmaktadır. Günümüzde Kültür ve Kongre Merkezi işlevine sahip olan kervansaray, özel organizasyonlar için de kullanılabilir (Kaygısız ve Yetiş, 2017).

Şarapsa Han–Antalya: 1236-1246 yılları arasında II.Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılan han, Şarapsa ya da Serapsu olarak da bilinmektedir (Gerçek, 2010). Antalya-Alanya karayolu üzerinde bulunan han, Alanya şehir merkezine 14 km. karayoluna 500 m. Kargı Çayı olarak da bilinen Serapsu Çayı’na 6 km. uzaklıktadır. Dikdörtgen bir plan olarak inşa edilmiş han sadece kapalı bölümden oluşmaktadır (Şekil 3/c). Çatısı mütemadi sivri beşik tonozla örtülmüş ve yaklaşık 11,50 m. x 71 m. ölçülerinden oluşmaktadır. Bina doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır, kuzey-güney yönünde de mescidin yer aldığı tek bir kütlede oluşmaktadır. Yapı kuzey ve güney cephelerinde yer alan ve eşit aralıklarla dizilmiş dikdörtgen prizmalar şeklindeki payandalarla desteklenmektedir (Bilici, 2007). Taç kapılarında yer alan süslemelere kervansarayın başka bölümlerinde rastlanmamaktadır (Bakkal,2019). Kervansaray geçmiş yıllarda Eğlence Merkezi olarak işlevsel hale getirilmiştir. Ancak günümüzde aktif kullanımı bulunmamaktadır.

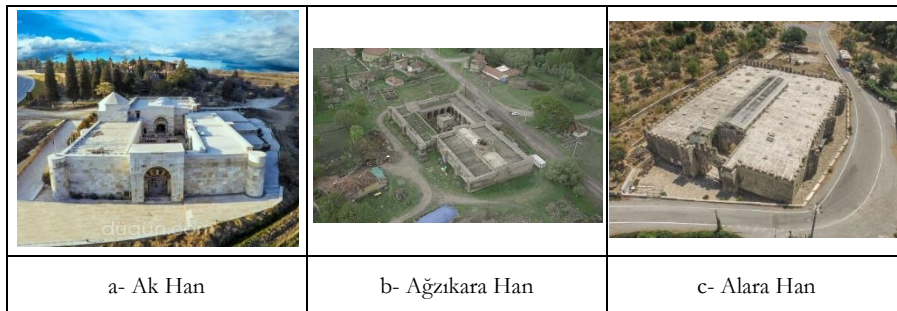

Şekil 3. Kervansaraylar-1 (a ve c: Dwarca,2022, b: Abiler Kalkınma Ajansı,2022)

Ak Han–Denizli: Kapalı kısmı 1253 yılında, açık kısmı 1254 yılında tamamlanmış olan bu kervansaray, II. İzzettin Keykavus döneminde inşa edilmiştir. Pamukkale ilçesinde yer alan han, Denizli-Çardak karayoluna 7 km. uzaklıktadır. İsmi Laodikya’dan gelen beyaz mermerlerden aldığı düşünülen handa aynı zamanda Laodikya’dan getirilen devşirme taşlar da hanın inşasında kullanılmıştır (Tüğen, 2019). Anadolu Selçukluların en batıda inşa ettiği kervansaray olma özelliğine sahip Ak Han çoğu kervansaray gibi kapalı ve açık bölümden oluşmaktadır (Şekil 4/a). Açık kısmı avlu olarak, kapalı kısmı barınak olarak işlevsel hale getirilmiştir. Avluyu çevreleyen servis mekanları ve revaklar bulunmakta, barınak bölümü de üç sahnin ve sekilerden oluşmaktadır. Servis mekanlarının çokluğu ve çeşitliliği bu kervansarayın derbent, postane, menzil, devlethane gibi idari görevleri üstlenmiş olabileceği sonucu doğurmaktadır. Bununla birlikte devlet adamları tarafından yaptırılan kervansaraylardaki süslemelerde anıtsallık ve yoğunluk mevcut durumdadır (Kutlu, 2018,). Ak Han kervansarayı 2009 yılında restore edilmiş, 2011 yılında hizmete sunulmuş ve gününbirlik konaklama işlevinde kullanılmaya başlanmıştır (Tüğen ve Özav, 2020). Günümüzde çeşitli organizasyonların da yapılabildiği kervansaray özel bir işletme tarafından işletilmektedir.

Ağzıkara Han–Aksaray: Yapı kitabelerine göre kapalı bölümü I. Alaaddin Keykubat döneminde 1231 yılında ve açık bölümü II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde 1240 yılında tamamlanmıştır (Köroğlu, 2021, s.99). Adını Aksaray’a 15 km. uzaklıkta kalan Ağzıkara köyünden almaktadır. Aksaray-Nevşehir karayolunun 2 km. içerisinde kalmaktadır. Han geçmiş dönemde karayolu üzerinde kalmakta ve yol avlusundan geçmektedir. Daha sonra güzergah şekli 2004 yılında 2 km. uzaklıkta olan şimdiki konumuna taşınmıştır. Tarihi kaynaklarda hanın adı Hoca Mes’ud Ribatı olarak da anılmaktadır. Han, sultan hanı plan tipinde, avlusunda köşk mescidi yer alan ve avlusunu çevreleyen odalardan oluşan kare planlı bir yapıdır (Şekil 4/b). Barınak kısmı dikdörtgen planlı olup giriş alanı batı cephesinden sağlanmaktadır. Kervansaray ait çeşme kalıntısı bulunmuş, taç kapısı ile sağ tanındaki payandası arasında kaldığı tespit edilmiştir (Deniz, 2007, s.321). Geçmiş dönemlerde Açık Müze olarak kullanılmıştır ancak günümüzde aktif bir işlevi bulunmamakla birlikte çoğunlukla kapalı tutulmaktadır.

Alara Han–Antalya: 1231-32 yıllarında I. Alaaddin Keykubat tarafından inşa ettirilen han, Alara Kalesi’ne 800 m., Alanya’ya 37 km., Antalya-Alanya karayolunun üzerinde yaklaşık 8 km. içeride, Çakallar köyünde yer almaktadır (Bakkal, 2019, s.542). Yakınında Alara Kalesi’nin yanı sıra Alara Çayı da bulunmakta ve hanın konumlanması kale ve çay arasında sınırlanmaktadır (Yavuz Tükel, 1994, s.45). Han kapalı bölümden oluşmaktadır (Şekil 4/c), giriş kısmında toplanma alanı olup buradan tüm mekanlara dağılan küçük bir avlusu bulunmaktadır. Hanın üzeri günümüzde restorasyon işleminden sonra polikarbon malzemeden oluşan sivri beşik kemerli tonoz olup örtülmüştür (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

Şekil 4. Kervansaraylar-2 (a: Facebook,2022, b: Dwarca,2022, c: Türkiye Kültür Portalı,2022)

Giriş portalının açıldığı dağılma alanı olan küçük avlu haricinde bu aks üzerinde misafirlerin kaldığı odalara açılan ikinci bir portalın olduğu belirtilmektedir. Hanın eşmesinin de bulunduğu ve eyvan gibi durumda olup avluya açıldığı belirlenmiştir. Alara Kalesi aksına yakın konumda olan hamam yapısının bulunduğu da kayıtlara geçmiştir (Tükel, 1969). Alara Han geçmiş dönemlerde günübirlik turizm tesisi olarak özel bir işletme tarafından işletilmiştir. Ancak uzun süredir herhangi bir işleve sahip değildir.

Tablo 1. Kervansaray Konumlandırma

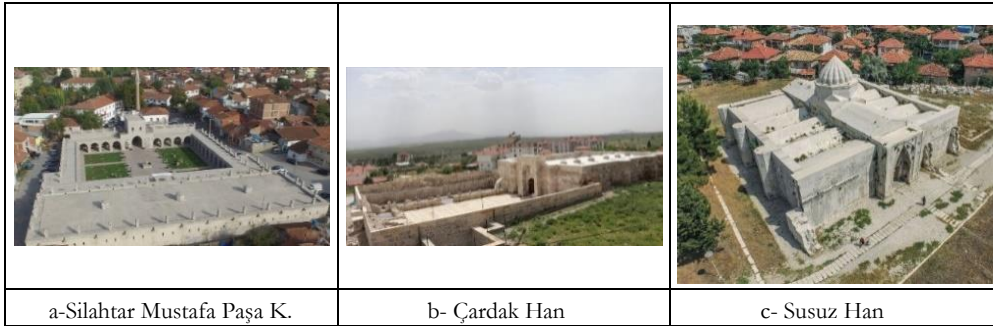
Harita	Kervansaray	Ulaşım
	Çardak Han ve Ak Han	-Çardak Han Çardak Havalimanı'na 8 km, Denizli şehir merkezine 55 km uzaklıkta -Ak Han Denizli şehir merkezine 7,5 km, Laodikeia Antik Kenti'ne 5 km uzaklıkta
	Alara Han ve Şarapsa Han	-Alara Han Alanya merkezine 39 km, Antalya-Alanya karayoluna 8,7 km uzaklıkta -Şarapsa Han Alanya merkezine 14 km, Alara Han'a 26 km uzaklıkta
	İncir Han ve Susuz Han	-İncir Han Antalya-Burdur karayoluna 6 km, Burdur merkezine 38 km uzaklıkta -Susuz Han Antalya-Burdur karayoluna 1,5 km, İncir Han'a 19 km uzaklıkta
	Sarı Han	-Sarı Han Avanos merkezine 6,7 km, Kızılırmak Nehri'ne 6,8 km uzaklıkta -Damsa ayı'na yürüme mesafesinde ve 300 metre
	Sultan Han, Ağzıkara Han ve Alay Han	-Sultan Han Aksaray merkezine 50 km, Sultanhanı ilçesine 6,5 km uzaklıkta -Ağzıkara Han Aksaray merkezine 16 km, Alay Han'a 25 km uzaklıkta -Alay Han Aksaray merkezine 39 km uzaklıkta
	Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı	-Silahtar Mustafa P. Kervansarayı Malatya merkezine 21 km, Battalgazi ilçesine yürüme mesafesinde ve 300 metre, Arslantepe Höyüğü'ne 6 km uzaklıkta

Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı–Malatya: 1637 yılında o dönemin padişahı IV. Murat'a sunulmuş olunan (Akalın, 2010) bu yapı Silahdar Mustafa Paşa Han tarafından yaptırılmıştır. Doğudan İstanbul'a giden yollar için önemli bir menzil noktası olarak yaptırıldığı düşünölen kervansaray hem açık hem de kapalı kısımları barındıran bir planda inşa edilmiştir (Şekil 5/a). Timur kapılı, yüz yetmiş odalı, odalar içten kubbelidir (Göyünç, 1970). Günümüzde Battalgazi ilçesinde bulunan kervansarayın ölçöleri 68 m. x 76 m dir. Çevresi revaklarla çevrili geniş bir avluya açılan barınak bölümündeki içten kubbeli odalar bir salonu oluşturmaktadır. Avluyu oluşturan yapı ögeleri restorasyonundan önce tahrip olmuş durumdadır. Giriş portalinden girince solda kalan alanda deve, insan, merkez heykellerinin bulunduğu açık müzeyi andıran figürler görölmektedir. Avlunun çevresinde bulunan ve giriş cephesinin sağ bölümündeki

odalar sahaf, Osmanlı kahvecisi, yorgancı ve Battalgazi Turizm Bürosu olarak işlevsel hale getirilmiştir. Sol kısımda bulunan odalar ise yemenici, nalbant, demirci, marangoz ve semerci olarak işlevsel hale getirilmiştir (Levent, 2022). İlk olarak 1960 yılında restoresine başlanmış ve yarım kalmış, 2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yeniden restoresine başlanan yapı 2010 yılında kullanıma hazır duruma getirilmiştir (Akalin, 2010. Battalgazi Belediyesi'nin işlettiği kervansaray Açık Müze olarak kullanılmakta, çok amaçlı organizasyonlara zaman zaman yer verilmektedir.

Çardak Han – Denizli: Denizli-Burdur-Antalya karayolu üzerinde bulunan han, Çardak ilçe merkezinde, Çardak Havalimanına 8 km. uzaklıkta yer almaktadır. Kitabesine göre I. Alaaddin Keykubat tarafından yaptırılmıştır. Hem açık hem kapalı hanlar kategorisinde yer alan han, Han abat olarak da bilinen tarzda inşa edilmiştir (Parla ve Altınsapan, 2008). Doğu-batı doğrultusunda uzanan hanın açık avlulu kısmı kapalı barınak kısmından daha büyüktür (Şekil 5/b). İki bölümden oluşan kervansarayda açık avlulu bölüm kapalı bölümden kuzey-güney yönünde aynı yöndeki cephelerden dışa taşkındır. Avlu bölümü kare planlıdır (Avcı, 2016). Kervansarayın Kurtuluş Savaşı döneminde Zahire Pazarı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Tügen, 2019). Yeni restorasyon işlemi geçirmiş olan kervansaraya henüz aktif bir işlev verilmemiştir.

Susuz Han – Burdur: Bazı kaynaklarda hanın yapıldığı tarih ve yaptıran kişi kesin olarak bilinmemekle birlikte çoğu kaynakta II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde 1237-1246 yılları arasında yapılmış olabileceği öne sürülmektedir. Burdur-Antalya karayolu üzerinde yer alan Bucak ilçesinin Susuz Köyü'ndeki han, şehirlerarası karayola 1 km. uzaklıktadır. Hanın bulunduğu alan bir tarafında köy mezarlığı, diğer tarafında çamlık alan, doğu ve güney cephelerinde evlerle çevrilidir (Bakır, 2019). Kervansaray kapalı bölümden oluşmaktadır ve kare planlıdır (Şekil 5/c). Avlusunun kalıntıları mevcuttur ve inşa edildiği dönemde avlu yarım bırakılmış, bitirilememiştir. Giriş portalı batı cephesinden sağlanmakta, kuzey ve doğu cephelerindeki beden duvarlarının ikişer büyük payanda desteklemektedir. Hanın tamamı kesme blok taştan inşa edilmiştir. Beden duvarlarının üstü tamamen toprakla kapatılmış, orta bölümde kule şeklinde yükselmiştir, içerden kubbe şeklinde inşa edilmiş, dışardan ise toprak damla örtülüdür (VGM, 1977). Günümüzde sürekli bir işlevi olmayan kervansaraya, kısa dönemli etkinlik-organizasyon işlevleri verilmektedir.

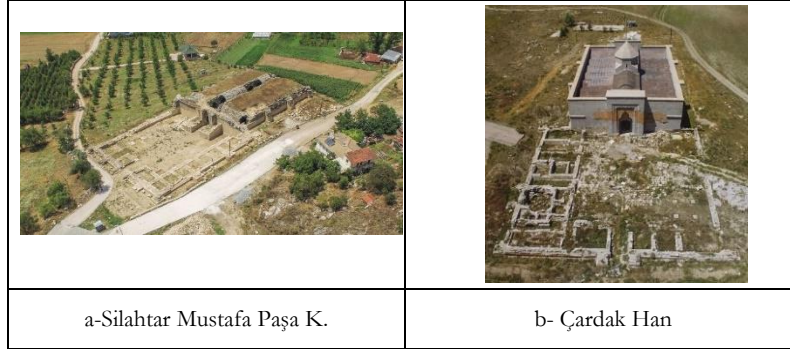

Şekil 5. Kervansaraylar-3 (a: Devleti Aliyyei,2021, b: Anadolu Ajansı,2020, c: Dıvarcı,2022)

İncir Han – Burdur: 13. yy.da Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılan kervansaray Bucak ilçesinin İncirdere köyünde bulunmaktadır. Aynı zamanda Antalya-Burdur karayolunda yer alan han, avlulu kervansaray olup kapalı kısmı dikdörtgen planlı inşa edilmiştir. Genişçe bir alana yayılan avlu kare planlı ve yüksek duvarlara sahiptir ancak büyük kısmı yıkılarak toprak altında kalmıştır. Erdmann'ın tasnifine göre "avlusu ahırından geniş, çapraz sahninli hanlar" grubuna dahil edilebilmektedir. Kapalı bölümdeki duvarlar ve tonozlar büyük oranda yıkılmış olmasına rağmen yapının ilk şekli tespit edilebilecek durumdadır. Susuz Han'da dışarıdan kule şeklinde yükselen kubbe bu kervansarayda dışarıdan yuvarlak biçimdedir. Kapalı kısım olan ahırın duvarları, payeler, kemerler kesme taştan oluşmaktadır. Dışarda doğu cephesindeki iki payadadan güneydeki silindir, kuzeydeki yarım sekizgendir (Ünal, 1992). Yapının günümüzde kapalı kısmı çoğunlukla ayakta. Avlu toprak altında kalmış, güney bölümünde kazı yeri ve duvar kalıntılarında başka iz bulunamamıştır (Duymaz, 1996). Günümüzde harabe durumda olan kervansaray kullanılmamaktadır.

Alay Han – Aksaray: Kervansarayda bulunan kitabeye göre I. Alaaddin Keykubat döneminde (1219-1236) yapılmıştır. Kayseri-Aksaray karayolu üzerinde, yola 1,5 km. uzaklıkta Alayhan köyünde yer almaktadır. Yakınında bulunan Sarı Han'a ~57 km., Nevşehir il merkezine 35 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Hanın kapalı bölümü 28,50x 41,50 m., avlusu 41,50x 39 m. ölçülerindedir (Özergin, 1965). Hem açık hem kapalı bölümlü kervansaray kesme taşla inşa edilmiştir. Kapalı bölümü dikdörtgen planlıdır ancak örtü sisteminin şekli belirgin değildir. Taç kapısı oldukça sade ve süslemesizdir (Deniz, 2007). Kervansaraya

güney cephesinden yüksek bir portalle girilmektedir. Portalden kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen tabanlı bir eyvanla üzeri tonozla örtülü iç avluya geçilir. Her iki bölümü de dikdörtgen tabanlara sahip kervansarayın avlu bölümü, kuzeye doğru doğu bölümünden taşarak daha geniş bir alana yayılmaktadır (Avcı, 2016). Kervansaray günümüzde işletilmemektedir bu yüzden aktif bir işleve sahip değildir.

Şekil 6. Kervansaraylar-4 (Dıvarcı, 2022)

Yöntem

Çalışmaya başlarken “Mola Noktası” üzerinde yer alan kervansarayların restore edilme yöntemi, restore edildikten sonra verilen işlev ve işlevin devamlılığı, şehir merkezlerine olan uzaklıkları ve buna bağlı olarak sosyal olanakları, yapılar ulaşımın nasıl sağlandığı gibi alt başlıklar üzerinde irdeleme yapılmak istenmiştir. Bu verilere SWOT analizi yöntemi uygulanarak ulaşılmıştır. Analiz esnasında yapıları ziyaret eden ziyaretçilerin görüşleri göz önünde bulundurulmuş ve alt başlıklar çapraz değerlendirilmiş daha sonra gerekli bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan yatırımların karşılığını bulup bulmadığı sorusuna cevap aranmak hedeflenmiştir. Analizde yapılar tek tek incelenmiş, daha sonra yakın çevresinde yer alan söz konusu diğer yapılarla ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Ulaşımı birbirine kolay olan yapılar için ortak rota önerileri sunulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre işlev değişikliği, yapılar zincirleme ziyaret için yapılabilecekler, yakın çevresiyle değerlendirilerek farklı rotalara dahil edilmesi gibi öneriler de yer almaktadır. Kamu eliyle yapılmış yatırımlardan biri olan söz konusu yeniden canlandırma işleminin, yapılar verilecek yeni işlevlerle yatırımların karşılığını bulup bulmadığı araştırma konusunun alt başlıklarındandır. Gelecek dönemlerde tarihi yapılar, SWOT analizinde incelenen alt başlıklar göz önünde bulundurularak işlevi, konumu, ulaşımı gibi faktörlerin tarihi yapının yeniden kullanılmasında nasıl etki edeceği irdelemek amaçlanmıştır.

Çalışmanın içeriğini oluşturan bulgular değerlendirilirken SWOT analizi kullanılmış, restore edilme yöntemleriyle birlikte kervansaraylara verilen işlevlerin buldukları bölgeler de göz önüne alınarak uygunluğu analiz edilmek istenmiştir. Restore et-işlet-devret modeliyle uygulanan restorasyon işleminin, kervansaraylara verilen işlev, kervansarayların işletme şeklinin tespiti için işletmeci, kervansarayların yakın çevresinde bulunan odak noktalarının varlığını tespit etmek için konum, kervansaraylara ulaşımın şekli ve kolaylığını görebilmek için erişilebilirlik ve yakın çevresiyle birlikte ele alındığında oluşabilecek fırsatları ve tehditleri belirlemek için yakın çevresinde bulunan sosyal imkanlar alt başlıklarında SWOT analizi yapılmıştır. Güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler elde edilen bulgulara göre değerlendirilmiş, han ve kervansarayların mevcut durumları analiz edilerek sonuç bölümünde yorumlanmıştır.

Canlandırılmak istenen Tarihi İpek Yolu'nun UNESCO Dünya Miras Listesi'ne Seri Ulusal Varlıklar kategorisinde değerlendirilmesi, sunulacak önerilerden biri olacaktır. Bu kapsamda değerlendirilen, dünyanın en önemli kültür ve ticaret yollarından biri olan İpek Yolu Chang'an-Trianshan Koridoru Yol Ağı (Çin, Kazakistan, Kırgızistan) 2014 yılında Sınır Aşırı Seri Kültürel Varlıklar olarak Dünya Miras Listesine eklenmiştir. Ülkemizde ise Denizli-Doğubayazıt Selçuklu Kervansarayları Güzergahı 2000 yılında UNESCO geçici miras listesinde yer almaktadır. Araştırmanın konusu olan han ve kervansarayları aynı tarihi ve kültürel gruba dahil etmek mümkün gözükmemektedir. “Mola Noktası” seçilen han ve kervansarayları koruma kapsamında ele alıp Taşkıran ve Binan'ın (2020) çalışmasında yer alan Seri Ulusal Varlıklar alt başlığında Yollar-Kültürel Rotalar kategorisinde değerlendirmek Anadolu'da yer alan İpek Yolu'nun bir bölümünün korunmasını ve canlandırılmasını sağlayabilecektir.

Bulgular

Kervansaraylar Restore et-işlet-devret sistemiyle bütünlüme işlemi yapılarak restore edilmiştir. Daha sonra belirli sürelerle işletmecilere kiralanmış ve işletilmiştir. Henüz restorasyonu tamamlanmamış ya da yeni tamamlanmış ancak herhangi bir işlev verilmemiş kervansaraylar mevcuttur. Bu kervansaraylardan İncir Han henüz restore edilmemiş, harabe durumdadır. Susuz Han, Alay Han ve Çardak Han'a henüz bir işlev verilmemiştir. Şarapsa Han, Ağzıkara Han ve Alara Han ise geçmiş dönemlerde belirli işlevleri olsa da günümüzde aktif kullanıma sahip değillerdir. Alt başlıklarda irdelenerek ve her kervansaray için analiz yapılarak oluşturulan SWOT analizi (Tablo 2 ve 3) imkanları ve sorunları tespit edebilmek ve farkındalık oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir.

Tablo 2. SWOT Analizi (Güçlü ve Zayıf yönler)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
- Kervansarayların Restore Et, İşlet, Devret yöntemiyle restore edilmiş olması	
1.Verilen İşlev	1.Verilen İşlev
- Verilen işlevden ve ulaşılabilirliğinden kaynaklı bu yapıların turizme katkısının daha fazla olması	- Sarı Han'a verilen işlevin turizm potansiyelini karşılayamaması - Alara Han'ın günü birlik turizm tesisi olmasına rağmen aktif olarak işletilmemesi
- Sultan Han, Ak Han ve Silahtar Mustafa Paşa Kervansaraylarına verilen işlevin yakın çevresine uyumlu olması	- Çardak Han, Susuz Han ve Alay Han'ın aktif olarak kullanılmaması - Ağzıkara Han ve Şarapsa Han'ın günümüzde işletilmiyor olması
2.İşletmeci	2.İşletmeci
- Sultan Han, Ak Han ve Silahtar Mustafa Paşa Kervansaraylarının yörenin ihtiyacını karşılayabilir nitelikte işletiliyor olması	- Özel işletmenin işlettiği Alara Han'ın gün içinde kapalı olması - Sarı Han'ın günün her saatinde kullanılabilir şekilde işletilememesi
3.Konum	3.Konum
- Çardak Han, Ağzıkara Han ve Alay Han hariç diğer kervansarayların il ve ilçe merkezlerine yakın konumda olması - Alara Han'ın Alanya ilçesindeki Alanya Kalesi'ne yakın olması	- Çardak Han'ın ve Alara Han'ın şehir merkezine uzak konumda yer alması - Ağzıkara Han'ın ve Alara Han'ın şehirlerarası karayolu üzerinde bulunması
4.Erişilebilirlik	4.Erişilebilirlik
- Sultan Han kervansarayının Sultanhan İlçe merkezinde yer alması - Sarı Han Kervansarayının Nevşehir'in Avanos İlçesi'ne 5 km uzakta olması - Şarapsa Han'ın Antalya-Alanya karayolu üzerinde yer alması - Ak Han'ın Denizli şehir merkezine 7 km uzaklıkta bulunması - Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayının Battalgazi ilçe merkezinde yer alıyor olması - Susuz Han kervansarayının Burdur-Antalya karayolunun 2 km içerisinde kalması	- Çardak Han, Alara Han ve Alay Han kervansaraylarına ulaşımın özel araçla yapılabilir olması - Ağzıkara Han ve Susuz Han'a ilçe merkezinden kalkan köy otobüsleriyle ulaşım sağlanması - Şarapsa Han ve Sarı Han'ın ilçe merkezlerine yakın olmalarına rağmen bilinirliğinin ve turistik değerlerinin az olması
5.Yakınında Bulunan Sosyal İmkan	5.Yakınında Bulunan Sosyal İmkan
- Sultan Han, Ak Han ve Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayının ilçe merkezlerinde yer almasından kaynaklı sosyal imkanların fazla olması - Şarapsa Han'ın Şarapsu Deresi'ne yakın olması - Alara Han'ın Alanya Kalesi'ne yakın olması	- Ağzıkara Han, Susuz Han ve Alay Han köy merkezlerinde bulunduğu için yakın çevrede uğrak mekanların olmaması - Avanos merkezine 10 km uzaklıkta olan Sarı Han için yakın çevredeki sosyal imkanlara özel araçla ulaşmak gerekir

*Kervansaraylardan İncir Han'a restorasyon işlemi uygulanmamıştır ve değerlendirme dışındadır.

Güçlü Yönler: Restore edilen kervansarayların güçlü yönleri analiz edilirken çevresel bazda ele alınmaya çalışılmıştır. Verilen işlev yönünden Sultan Han Halı-Kilim Müzesi olarak kullanılmaktadır. Sultan Han Anadolu'nun en büyük kervansarayı sloganıyla anılmaktadır. İşleticisi olan belediye kervansarayı iyi derecede işletmektedir. Sultanhan İlçe merkezinde yer almasından dolayı ulaşımı kolaydır ve yakın çevresindeki sosyal imkanlardan faydalanabilmektedir. Turizm potansiyelini artırma açısından pozitif yönlü etkisi vardır. Ak Han hotel ve restoran olarak işlev görmektedir. Özel işletme tarafından işletilen

kervansaray düğün ve özel gün gibi davetlerde yerli halk tarafından sıklıkla kullanılan bir mekandır. Pamukkale ilçe merkezinde yer almasından kaynaklı çevresindeki sosyal imkanlar çeşitlidir ve il merkezine yakınlığı avantaj oluşturmaktadır. Aynı zamanda hotel olarak da iyi bir işlevle değerlendirilmiştir. Anadolu'nun son kervansarayı sloganına sahiptir.

Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı müze ve çok amaçlı organizasyonlar (düğün, davet vs.) gibi işlevlerle kullanılmaktadır. Belediye tarafından işletilen kervansaray halka resim, ebru, tezhip gibi kurslarla hizmet etmektedir. Aynı zamanda müze olarak kullanılan kervansaray düğün, nişan gibi çeşitli organizasyonlarla da kullanılabilir. İlçe merkezinde yer alması sosyal imkanlardan faydalanmasını kolaylaştıran bir özellik olmakla birlikte ilçeye turizm açısından destek vermektedir. Sarı Han kervansarayı Nevşehir'in Avanos İlçesi'nde bulunduğundan turistik mekanlara yakınlığı ön plandadır. Alara Han benzer şekilde deniz ve kültür turizminin yer aldığı Alanya İlçesi'nde bulunmakta ve Alanya Kalesi'ne 800 m uzaklıktadır. Şarapsa Han Antalya-Alanya karayolu üzerinde yer almasından dolayı uğrak bir mekan olma potansiyeline sahiptir.

Zayıf yönler: Kervansarayların zayıf yönleri verilen işleve, işleticisine ve il/ ilçe merkezlerine uzaklığına bağlı olarak değişmektedir. Sarı Han'ın turizm bölgesine çok yakın konumlanmış olmasına rağmen Han'a, Kültür ve Kongre Merkezi olarak verilen işlevin yetersiz olduğu görülmektedir. Günün belirli saatlerinde gösterilerin olması turizm potansiyelini değerlendirememekle eş değer pozisyonundadır. Benzer şekilde Alara Han Alanya İlçe merkezinden uzak konumlanmıştır ve özel araçla ulaşım mümkün olduğu için uğrak mekan olma özelliği yoktur. Kervansaraya verilen günübirlik turizm tesisi işlevi değerlendirilememektedir. Günün herhangi bir saatinde ziyaret olasılığı düşük durumdadır. İşletici kervansarayı tarihi kimliğini değerlendirememektedir.

Restorasyonu yakın zamanda tamamlanmış Çardak Han, Susuz Han ve Alay Han'a henüz bir işlev verilmemiştir. Kervansarayların işlevsizliği restorasyonun bitme sürecinden işlev verme sürecine kadar geçen zamanın maddi kaybı anlamına da gelebilmektedir. Ağzıkara Han'a geçmiş dönemlerde Açık Müze işlevi verilmiştir ancak günümüzde işlevsiz konumdadır. Şehir merkezine uzak olan kervansaray farklı bir işlevle değerlendirilebilir. Ağzıkara Han ve Susuz Han aynı isimle adlandırılan köy merkezlerinde yer almaktadır. Köy merkezlerine ulaşımdan kaynaklı konum olarak negatif özelliklere sahiplerdir. Şarapsa Han Antalya-Alanya arasındaki karayolu üzerinde bulunmaktadır ancak güncel bir işlevi yoktur. Geçmiş dönemlerde Eğlence Merkezi olarak işlevsel hale getirilmiş ancak hali hazırda bir işlevinin olmaması turizm potansiyelinin Şarapsa Han için düşmesine neden olmuştur.

Tablo 3. SWOT Analizi (Fırsatlar ve Tehditler)

<i>Fırsatlar</i>	<i>Tehditler</i>
<ul style="list-style-type: none"> - İpek Yolu'nun canlandırılmasıyla kervansarayların tarihi değerleriyle birlikte turizme katkı sağlaması - Çevresinde daha tanınır olan kervansaraylarda, "Mola Noktası'nda" yer alan diğer kervansaraylar için bilgilendirme yapılmasıyla turizme kazandırılmak istenen kervansarayların hedefe ulaşmasının kolaylaşması - Yerel ve merkezi yönetimlerin yeterli tanıtımları yapmasıyla İpek Yolu rotasına dahil olması 	<ul style="list-style-type: none"> - Kervansarayların aslına uygun olmayan işlevler verilmesinden kaynaklı tarihi değerinin kaybolması - Turizmin canlandırılmasıyla bölgenin dejenere olma durumu - Kervansaraylara verilen müze işlevlerinin, yapıyı ziyaret edip tekrar gitme merakı uyandırmama durumu
1.Verilen İşlev	1.Verilen İşlev
<ul style="list-style-type: none"> - Susuz Han ve İncir Han'a verilecek işlevlerin bir bütünlük oluşturmasının sağlanmasıyla kentün turizm değerini artırmak - Şarapsa Han ve Alara Han'ın Antalya-Alanya karayolu üzerinde bulunmasından dolayı tarihi kimliğine uygun şekilde verilecek işlevle turizm değerinin artması 	<ul style="list-style-type: none"> - Şarapsa Han, Ağzıkara Han, Alara Han, Susuz Han, Alay Han kervansaraylarının aktif işlevlerinin olmamasından dolayı kervansarayların harabeye dönmekle karşı karşıya kalması
2.İşletmeci	2.İşletmeci
<ul style="list-style-type: none"> - Sarı Han kervansarayında işletmecinin bilgilendirme broşürü vermesinin, kervansarayın turizm değerini artırma odaklı olması 	<ul style="list-style-type: none"> - Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde bulunan kervansarayların işletmecilere kiralama sürelerinin uzun olması ve işletmeciler tarafından sürekliliği korumanın zorlaşabilir olması - Belediyenin işlettiği Sultan Han'a sürekli bir işlev verilmediğinden atıl durumda kalacak olması

Tablo 3 Devamı. SWOT Analizi (Fırsatlar ve Tehditler)

3.Konum	3.Konum
<ul style="list-style-type: none">- Saruhan Kervansarayının Damsa Çayıyla yakın mesafede olmasıyla doğal ve kültürel gezi rotası oluşturma imkanı sağlaması-Şarapsa Han'ın Serapsu Nehri'ne yakın olmasından dolayı birlikte değerlendirilerek odak nokta oluşturmanın sağlanması	<ul style="list-style-type: none">- Turizme katkı sağlaması planlanan Şarapsa Han, Ağzıkara Han, Alara Han, Çardak Han, Susuz Han ve Alay Han kervansaraylarının şehir merkezlerine uzaklığından kaynaklı yapılan yatırımların değerini karşılayamayabilir olması- Şarapsa Han'ın Alanya merkezine ve Antalya- Alanya karayoluna yakın olmasına rağmen herhangi bir işlevinin olmaması ve atıl durumda kalabilecek olması- Ağzıkara Han Nevşehir- Aksaray karayoluna 2 km uzaklıkta olmasına rağmen hana yönlendirme tabelası bulunmaması ve ziyaretçi oranının artmasını engelleyebiliyor olması
4.Erişilebilirlik	4.Erişilebilirlik
<ul style="list-style-type: none">- Şarapsa Han'ın Antalya- Alanya karayolunda bulunmasından kaynaklı odak noktası haline getirilebileceği- Susuz Han'ın turizm kenti olan Antalya karayolunun 4 km içerisinde olmasından kaynaklı odak noktası haline dönüştürülmesi imkanı- Sarı Han'ın Ürgüp- Uçhisar arasında yapılmakta olan bisiklet turuna eklenerek Damsa Çayıyla birlikte kültür rotası oluşturma imkanı sunması- Çardak Han'ın Çardak Havalimanına yakın olmasından dolayı havalimanına yapılan sürekli seferlerin kervansaraya da uğramasını sağlayarak bölge halkında farkındalık oluşturmak	<ul style="list-style-type: none">- Sultan Han için bilgilendirme levhalarının yetersiz olmasından dolayı ilgi çekici pozisyonda olmaması ve yapılan yatırımların karşılığını bulamayacak olması- Nevşehir-Aksaray karayoluna 1,5 km uzaklıkta bulunan Alay Han'a ulaşan yolun bozuk olmasıyla ziyareti zorlaştıracaktır- Çardak Han'ın Denizli merkezine uzak olmasından dolayı turistik değerinin düşmesi- Susuz Han ve İncir Han'a ulaşımın toplu taşımalarla yapılamaması ve bundan dolayı erişimin zorlaşması bölge halkı tarafından farkındalığı azaltma durumu
5.Yakınında Bulunan Sosyal İmkan	5.Yakınında Bulunan Sosyal İmkan
<ul style="list-style-type: none">- Alara Han'ın yakın çevresinde Alara Kalesi ve Ulugüney Çayı olmasıyla turistik değerinin artması- Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayının çevresinde Unesco Miras Listesi'ndeki Arslanlıtepe Höyüğü, Battalgazi Kalesi ve surları bulunduğu için kültür rotası oluşturulabilir- Ak Han (Selçuklu mimarisi) çevresinde Pamukkale travertenleri (doğal miras), Hieropolis (antik kent) bulunmasıyla karma kültürel gezi rotası uygulanabilir olması	<ul style="list-style-type: none">- Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Sultan Han ve Sarı Han ilçe merkezlerinde bulunduğu için çevresindeki odak noktaların fazla olmasıyla ilgi çekme ihtimallerinin azalması
6.Mevcut Durum	6.Mevcut Durum
<ul style="list-style-type: none">- Sultan Han kervansarayının Anadolu'nun en büyük kervansarayı olması sloganıyla turist çekme oranını artırma durumu	<ul style="list-style-type: none">-Şarapsa Han'ın kapıları ziyaretçilere kapalı olmasıyla atıl durumda kalacak olması- Şarapsa Han'ın vandallığa uğraması (duvar yazılarının yazılmış) ve çevre düzenlemesi olmayışından ziyareti zorlaştırması ve turistik değerini azaltmasıyla karşı karşıya kalması

Fırsatlar: "Mola Noktası" olarak seçilmiş olan kervansaraylarda, diğer kervansaraylar için tanıtım broşürleri verilirse diğer kervansarayları görme isteği uyandırılacaktır. Bazı kervansaraylar şehir merkezlerine yakın konumda olduğundan diğer kervansarayların turizme katkısını bu sayede besleyebilecektir. Bunun için yerel yönetimlerin yanı sıra merkezi yönetimin de katkı sağlaması gerekmektedir.

İncir Han ve Susuz Han turistik değeri yüksek olan Antalya şehrine ulaşan Antalya-Burdur karayoluna 4-5 km mesafededirler. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda hem birbirlerine olan yakınlıkları hem de Antalya karayolu üzerinde bulunmalarıyla birbirini bütünleyen işlevler verilerek, turist çekme olasılığı yükseltilebilir. Benzer şekilde Şarapsa Han ve Alara Han Antalya- Alanya karayolunda bulunmaktadırlar. Şarapsa Han'ın bulunduğu konum değer kazandırılabilir durumdadır. Geçmiş dönemlerde eğlence merkezi olarak işlev gören kervansaray turizm potansiyeli yüksek olabilecek ya da yükseltilebilecek konumdadır. Şarapsa Han karayoluna 2 km uzaklıktadır ve Serapsu Nehri kıyısındadır. Alara Han, Alara Kalesi'ne yürüme mesafesinde olup Ulugüney Çayı'na yakın konumdadır. Şarapsa Han ve Alara Han çevresindeki kültürel ve tarihi mirasla birlikte oluşturulacak rotalarla turistik değerleri artırılabilir.

Çardak Han, Çardak Havalimanı'na yaklaşık 5 km mesafededir. Denizli'den Çardak Havalimanı'na git-gel yapan araçlar, tarihi yapıya farkındalık oluşturmak amacıyla kervansaray duraklı rotaya dönüştürebilir. Böylelikle Denizli'yi ziyaret eden yerli-yabancı turistlerin ilgisini çekmek kolaylaşabilir.

Denizli’de bulunan Ak Han Şehir merkezine daha yakın konumdadır. evresinde Pamukkale travertenleri ve Hierapolis Antik Kenti yer almaktadır. Güncel durumda yerli-yabancı turistlere yüksek oranda ev sahipliği yapmaktadır. Tarihi değerinin farkındalığını artırmak için çevresindeki kültürel mirasları içine alan, yerel yönetimlerin de desteğiyle rotalar oluşturulabilir. Benzer Şekilde Malatya’nın Battalgazi İlçesi’nde bulunan Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı’nın Battalgazi Kalesi ve surlarına, Arslantepe Höyüğü’ne yakın mesafede olması benzer bir kültürel rotanın oluşturulmasını sağlayabilir.

Nevşehir’in Avanos İlçesi’nde bulunan Sarı Han, Damsa ayı’na ve Avanos İlçe merkezine yakın konumdadır. evresindeki olanaklardan yararlanabilmesi için, Ürgüp-Uçhisar arasında oluşturulmuş olan bisiklet turu rotasına Damsa ayı’yla birlikte eklenebilir. Aksaray’ın Sultanhanı İlçesi’nde yer alan Sultan Han Anadolu’nun en büyük kervansarayı sloganına sahiptir. Bu bağlamda dikkat çekici bir özellik olarak değerlendirilip verilecek işlevle tarihi ve turistik değeri gclendirilebilir. Sultan Han, Ağzıkara Han ve Alay Han Aksaray- Nevşehir karayolu üzerinde art arda yer almaktadır.

Tebdliler: Kervansaray yapılarına, geçirdikleri restorasyon işlemlerinden sonra yeniden işlevsel hale getirilmiş ve farklı kullanım durumları oluŐmuŐtur. Örneğin Şarapsa Han geçmiş dönemlerde eğlence merkezi olarak kullanılmış, çevredeki sosyal yaŐama ne kadar uyumlu olsa da yapının tarihi değerini gölgeleyecek bir işlev verilmiştir. YanlıŐ iŐlevselleŐtirilen yapıların tarihi kimliklerini zedeleyebilmektedir. Yeniden kullanımda turistik amaçlar gdlmekte olup planlı turistik hareketlerin organize edilememesiyle yapının ve çevresinin dejenere olma riski bulunmaktadır. Aynı zamanda durağan işlevler verilmesi (müze vd.) yapıya olan turistik sirkülasyonun da durađanlaŐması anlamına gelebilmektedir. Halihazırda Şarapsa Han’a, Ağzıkara Han’a, Alara Han’a, Susuz Han’a ve Alay Han’a verilmiŐ işlev bulunmamaktadır. Bu durum yapılan yatırımların karşılığını bulamaması ve tarihi kimliklerinin yok olmakla karşı karşıya kalması anlamına gelmektedir. Bu hanlara işlev verilmemesindeki en büyük etken Şehir merkezlerine uzak olmalarıdır. Bu yüzden çevresine ve tarihi kimliğine uygun işlevler verilmeli, işletmeciler bu konuda desteklenmelidir.

Yeniden kullanıma sunulmuş kervansaraylar için yönlendirme tabelaları yeterli miktarda olmamakla birlikte, kervansaraya ulaşan yol bakımsız durumda olabilmektedir. Alay Han ve Ağzıkara Han bu duruma örnek kervansaraylardandır. IŐlevi olmayan kervansarayların ya kapısı kapalı ya da kendi haline bırakılmış durumdadır. Bundan dolayı vandallığa uğrayan tarihi yapılara zarar verilmektedir. Bu duruma örnek de Şarapsa Han’dır. Restore edilen kervansaraylar Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından işletmecilere belli bir süreliğine kiralanmakta, bu srenin uzun tutulmasıyla işletmeci aynı performansta kalamamaktadır. Rekabet artımı ve iŐletmeciye caydırıcı bir etken olmaması için sreler makul seviyede tutulabilir. Belediye’nin işlettiği Sultan Han için sürekli bir işlev yoktur. Bazı dönemlerde semazen gösterileri yapılmaktadır ancak hanın çoğu bölümü sergi mekanları olarak kullanılmaktadır.

En büyük olumsuz etken hanların Şehir merkezlerine uzak olmasıdır. Bu sebeple ulaşım zorlaŐmakta, farkındalık azalmaktadır. Şehir merkezine uzak olan kervansaraylardan yre halkından bilgisi olmayanlar dahi bulunabilmektedir. Bu duruma rnek Susuz Han ve İncir Han’dır. Bucak ilçesinin köylerinde bulunan hanlara ayrıca bir ulaşım bulunmamaktadır. İncir Han harabe durumdadır ve turistik değeri azdır. Susuz Han için sürekli bir işlev yoktur. Antalya’ya ulaşan karayolunun çok yakınında bulunmalarına rağmen yeterli yönlendirme tabelaları da bulunmamaktadır. Bu durumun zıttı olarak da Şehir merkezine yakın konumda bulunan kervansaraylar da vardır. Örneğin; Sultan Han, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı ve Sarı Han ilçe merkezlerine yakın konumdadır. Yakın çevrelerinde odak noktası olabilecek pek çok olanak bulunmasıyla kervansaraylar geri plana düŐebilmektedir.

TartıŐma, Sonuç ve neriler

Geçmiş dönemlerde ülkeleri ve kıtaları birbirine bağlayan yollardan biri olma özelliğini gösteren İpek Yolu, günümüzde hem ekonomik açıdan hem de turizm açısından yeniden canlandırılmak istenmektedir. İpek Yolu üzerinde mola noktaları amacıyla inşa edilmiş kervansarayların ağırlıklı olarak son yıllarda restore edilip yeniden işlevsel hale getirilmesiyle turizme kazandırılmak istenmiştir. Buna rnek olarak 1993 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın hazırladığı protokolle, uygulaması uzun yıllar almıŐ ve almakta olan İpek Yolu’nun yeniden canlandırılması projesi bulunmaktadır. Bu anlaşmaya göre Vakıflar Genel Müdürlüğü restore et-işlet-devret yöntemiyle kervansarayların restore edilme ve yeniden kullanılmaya sürecini takip etmiŐtir. Bu projede ilk aŐamada 11 kervansaray yer almıŐ, bu kervansaraylara “Mola Noktası” fonksiyonu verilmesi amaçlanmıştır. Çeşitli yıllarda ihalesi yapılan ve restore işlemi gerçekleŐtirilen kervansaraylar farklı işlevlerle günümüzde işletilmektedir. Kervansaraylardan henüz restorasyon işlemi görmemiş olanı İncir Han’dır.

Yapılan bu çalışmada tarihi yapıların iyileştirilmesinden sonra yeni işlev verilmesine varan süreçte sebep-sonuç ilişkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra yapılacak olan çalışmalar için yapının restorasyon ve yeniden kullanım süreci adına bilgi vereceği düşünülmektedir. SWOT analizi sonrasında elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak bir yapının restorasyonu ve verilmek istenen işlevi için öneri sunulurken çalışmada yer alan bulguların göz önünde bulundurulması yerinde bir uygulama olacaktır.

Mini İpek Yolu rotası oluşturulan bu 11 kervansaray için getirilebilecek önerilerden biri, Seri Ulusal Varlıklar kategorisinde Yollar-Rotalar alt başlığında değerlendirilmesidir. Dünya'nın en önemli ticaret rotalarından biri olan İpek Yolu'nun Anadolu'da Malatya-Nevşehir-Aksaray-Denizli-Burdur-Antalya il sınırlarında yer alan kervansaraylar ve aynı zamanda sınırları bu şehirlerarasında kalmakta olan komşu illerdeki kültürel varlıkların turizm potansiyelini artırabilecek bir durumu bulunmaktadır. Bu sebeple kervansarayların restore edilmesi ve korunması çevre şehirlere de pozitif katkılar sağlayacaktır. Anadolu'daki kervansaraylardan "Mola Noktası" seçilerek bir alt kategoride değerlendirilebilecek olan 11 kervansaray için öncelikli olan öneri UNESCO' da yeni bir uygulama şekli olan Seri Ulusal Varlıklar olarak değerlendirilmeleri, tarihi yapıların bütüncül bir rota olarak korunmasını kolaylaştıracaktır. İpek Yolu Chang'an-Trianshan Koridoru Yol Ağı Sınır Aşımı Seri Kültürel Varlıklar olarak İpek Yolu'nun bir kısmını içerdiği haliyle Dünya Miras Listesi'ne eklenmiştir. Anadolu'da yer alan kervansaray rotasının 'İpek Yolu Anadolu Ağı' ismiyle öncelikli amaç Seri Ulusal Varlıklar kategorisinde korunmasıdır. Daha sonra Chang'an-Trianshan Koridoru Yol Ağı'yla bütüncül koruma önerileri geliştirilerek İpek Yolu'nun devamı niteliğinde değerlendirilebilir.

"Mola Noktası" seçilerek restore edilmiş kervansaraylar günümüzde farklı işlevlere sahiptir ya da işlevsizdir. Yapılan yatırımların karşılığını bulup bulamamasının değerlendirilebilmesi için 11 kervansaray için bazı alt başlıklardan yararlanılarak SWOT analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, işlev verilirken tarihi yapıların kimliğini yansıtacak işlev verilip verilmemesi sorusunu doğurmuştur. Gününbirlik tesis olarak işletilen Ak Han'a ziyaretin verimli olmasının yanı sıra geçmişte eğlence merkezi olarak kullanıldığında ziyaret oranı yüksek olan Şarapsa Han'ın günümüzde işlevsiz ve ziyaretin az olduğu gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Bu konuda işletmecilere kervansaraylara verilecek işlev konusunda bölge yeterince analiz edildikten sonra öneri işlevler sunulması gerekmektedir. Turizm açısından olduğu kadar tarihi yapıların korunması ve kimliğiyle yaşaması gerekliliğinden dolayı akademik, yerel kuruluş, turizm rehberleri gibi alanında uzman kişilerden fikir alınması ve her kervansaray için öneri sunulması, uygulanabilecek sistemlerden biridir. Bazı kervansaraylar şehir merkezinde yer alırken, bazıları iki şehir arasındaki karayolu üzerinde yer almaktadır. Konum ve erişilebilirlik alt başlıkları da öneri sunulurken göz önünde bulundurulabilecek maddelerdir.

Şehir merkezinden uzak olan kervansaraylardan aktif işleve sahip olanı bulunmamaktadır. Yakın çevresindeki sosyal imkanların az olması bu durumu etkileyecek bir sebep olmakla birlikte, ilgi çekici işlevlerinin olmaması da ziyaretin azlığını etkileyebilecek bir diğer faktördür. Yapılara uygulanan iyileştirme işlemlerinden sonra her yapı turizme katkı sağlama amacını yeterince karşılayamamıştır. Buna sebep olan faktörlerden bir tanesi kervansaray ve hanların buldukları konumlardır. Şehir dışında yer alan kervansaraylara ilgi çekici bir işlev verilmesinin yanı sıra ulaşımın da bir o kadar kolay sağlanabilir olması gerekliliği vardır. Bu iki durum birbirini besleyen durumlardır, bu sebeple koordineli ilerlemesi ve birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

Kervansarayların restore edildikten sonra yeterince tanıtımının yapıp yapılmadığı sorgulanmalıdır. Bu konuda öncelikli olarak yerli turistler için Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak her şehrin simgesi olan kültürel varlıkları içeren tanıtım videoları yayınlanabilir. İlgili Belediyeler söz konusu kervansaraylardan şehir merkezine uzak olanlar için toplu taşımayla ulaşımı sağlayabilmelidir. Ancak öncelikle bu kervansaraylara ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek bir işlev verilmelidir. Yapının tarihi kimliğini koruyabilmesi adına çoğu zaman müzeye dönüştürülen yapıların işlevleri sıradan kalabilmektedir. Kervansarayların bulunduğu bölgedeki simge tarihi eserleri sanal gerçeklik yöntemiyle ziyaretçilere tanıtabilen müzeye dönüştürülmesi, yalnızca sergileme yapılan müzeden daha ilgi çekici olabilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetindeki yapıların kiralama süresi uzun bir süreye tekabül edebilmektedir. İlgili kurum, yapıların işlevi konusunda kısıtlamaya gitmeli ve süreyi kısaltmalıdır. Tarihi yapının kimliğini korumak bazı durumlarda ikinci plana atılmıştır. Eğlence merkezi olarak kullanıma açılan yapılarda önceliğin tarihi yapı olmadığı tespit edilmiştir. Aktif olarak yeni kullanıma sağlansa da "eğlence merkezi" işlevi yerinde bir uygulama olmamıştır. Bunun yerine gündüzleri küçük çaplı açık hava tiyatrolarına, geceleri ise sanal gerçeklik sergilenen müzelerle dönüştürülebilir ve hepsi aynı konseptte

kullanılabilir. Çünkü konaklama sağlansa bile şehir dışındaki yapıları tercih etme oranı düşük olacaktır. Ayrıca ilgili Bakanlık olarak “Mola Noktası” amacıyla restore edilen bir yapıda aynı amaçla restore edilen her yapının tanıtımı yapılması farkındalık oluşturmak konusunda etkili olacaktır. “Mola Noktası” kavramını sadece konaklama olarak değerlendirmek yerine “yol üstündeki eğlenceli zaman” gibi bir yaklaşım sergilenebilir. Benzer şekilde kervansaraylardan haberdar olmayan ve turizm rehberi eşliğinde gezmek isteyen ziyaretçiler için bu kervansaraylar da rotaya eklenmelidir. Bu sayede hem kervansaraylar verilen işlemlerle kullanılmaya devam edecek hem de ziyaretçilerin katılımıyla yapılan yatırımlar karşılığını bulacaktır. Turizme katkı sağlamanın ön görüldüğü bu yapılar yeterli organizasyonlar sağlanamadığından beklenti bazı noktalarda karşılanamamıştır. Bu beklentiye karşılık için bütüncül bir bakış açısı sergilenerek kervansarayların iyileştirme işlemlerinden sonraki süreç yeniden değerlendirilmeli ve kapsamlı öneri çalışmalar hazırlanmalıdır.

Etik Beyan

“İpek Yolu Güzergahındaki “Mola Noktası” Fonksiyonlu Kervansarayların Adaptasyonunun SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları; ilk yazar % 65, ikinci yazar %35’tir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Ahiler Kalkınma Ajansı (2022). Saruhan Caravanserai. Erişim Tarihi: 23.11.2022.
<https://www.discovercappadocia.com/place/saruhan-caravanserai>
- Akalın, B. (2010). *Malatya ili battalgazi ilçesi kervansaray mekânının seramik enstalasyon çalışmalarına etkisi*. Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.
- Anadolu Ajansı (2020). 790 yıllık Çardak Han eski ihtişamına kavuştu. Erişim Tarihi: 12.22.2022
<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/790-yillik-cardak-han-eski-ihtisamina-kavustu/1857392>
- Avcı, O. (2016). *Anadolu selçuklu devlet adamlarının yaptıkları kervansaraylar*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir.
- Aycibin, S. (2018). *Anadolu kervansaraylarının tarihsel ve mimari gelişimi, kervansaray yapılarının işlevlendirilerek yeniden kullanımı*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bakır, D. R. (2019). *Burdur susuz han’ın koruma sorunları ve yeniden işlevlendirilme önerileri*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Malzeme Teknolojileri Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Burdur.
- Bakkal, A. (2019). Antalya selçuklu kervansarayları. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*. 4(4). ss.521-570. doi: <https://doi.org/10.30622/tarr.644055>
- Bilici, K. (2007). Anadolu selçuklu dönemi kervansarayları. İçinde H.Acun. (Edt.), *Şarapsa han. anadolu selçuklu dönemi kervansarayları*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. ss.393-401.
- Budagov, B. Ve Kurbanov, B. (2017). İpek yolu ve türk dünyası. (Edt.) *I.Uluslararası İpek Yolu Akademik Çalışmalar Sempozyumu*. ss.67-72. Nevşehir Hacı Bayram Veli Üniversitesi. Erişim adresi: <https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makaledetay&Alan=author&secenek=atif&Id=AW4R8j9vyZgeuuf eCXk>
- Deniz, B. (2007). Anadolu selçuklu dönemi kervansarayları. İçinde H.Acun. (Edt.), *Ağaçkara Han, Alay Han. Anadolu selçuklu dönemi Kervansarayları*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. ss.51-345.
- Devleti Aliyyei (2021). Silahtar mustafa paşa kervansarayı. Erişim Tarihi: 14.11.2022
<https://www.devletialiiyei.com/silahtar-mustafa-pasa-kervansarayi-6242.html>
- Devrim, B. (2006). *Strateji formülasyonu: swot analizi, kurumsal karne, kalite fonksiyon yayılımı, sun tzu'nun işletme yönetimi stratejilerinin bütünlendirilmesi üzerine bir çalışma*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Dıvarcı, I. (2022). The seljuk han of anatolia. Erişim Tarihi: 15.11.2022 <http://www.turkishhan.org/homebase.htm>
- Duymaz, A. Ş. (1996). *Isparta- antalya arasında yer alan anadolu selçuklu hanlarından ‘incir han’*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Eryavuz, Ş. (2022). *Kervansaraylar*. Ankara: Diyanet İslam Ansiklopedisi.
- Facebook (2022). Akhan kervansaray hotel restaurant. Erişim Tarihi: 10.11.2022.
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=523451343114018&set=a.523451333114019>

- Gerçek, M. (2010). *İşlerini yitirmiş kervansarayların, günümüz otel yapılarına dönüştürülmesindeki mekansal sorunlar*. Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Günel, G. (2010). *Anadolu selçuklu dönemi'nde anadolu'da ipek yolu - kervansaraylar – köprüler*. Kebikeç Yayınları. (29). ss.133-146. Erişim adresi: <https://kebikecedergi.files.wordpress.com/2012/07/14-ipekyolu.pdf>
- Gürani, Y. F. ve Canbolat Özdemir, T. (2012). Aksaray Sultanhan caravanserai: a study of cultural interactions and sustainability along the silk road. *Archi-Cultural Translations through the Silk Road 2nd International Conference*. Mukogawa Women's Univ. Nishinomiya. Japan.
- Göyünç, N. (1970). Eski malatya'da silahdar mustafa paşa hanı. *Tarih Enstitüsü Dergisi*. (1). ss.62-92. Erişim adresi: http://isamveri.org/pdfs/bv/D00120/1970_1/1970_1_GOYUNCN.pdf
- İsayev, E. ve Özdemir, M. (2011). Büyük ipek yolu ve türk dünyası, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of Works of Turk.* 3(1). Erişim tarihi: <https://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZFWT/article/view/203/isyev-ozdemir>
- Karaköy, G. (2005). *Aksaray çevresinde selçuklu dönemi kervansarayları*. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale.
- Kaygısız Çullu, N. ve Yetiş Ardic, Ş. (2017). İpek yolu turizm projesi kapsamında kapadokya'da yer alan kervansarayların turizme kazandırılması. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*. 4(11). ss.522-527. doi: 10.26450/jshsr.83
- Konyalı, İ.H. (1974). *Abideleri ve kitabeleri ile niğde aksaray tarihi*. İstanbul: Fatih Yayınevi.
- Köroğlu, E.R. (2021). *Batı anadolu'da kervansaraylar ve bu kervansarayların anadolu ticari hayatındaki yeri ve önemi*. kaffas üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü tarih anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kars.
- Kutlu, M. (2018). Mimari ve tarihi bağlamda akhan kervansarayı üzerine bir değerlendirme. *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü I. Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*.
- Levent, A. (2022). Silahdar mustafa paşa kervansarayının günümüzdeki işlevi. *Academic Social Resources Journal*. 7(43). ss.1298-1310. doi: 10.29228/ASRJOURNAL.65771
- Liu, X. (2010). *The silk road in world history*. New York: Oxford University Press.
- Menekşe, M. (2020). Haçlı seferleri ve haçlı ticaretinin ardından han ve kervansaraylar. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (21). ss.559-581. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2154533>
- Özergin, M. (1965). Anadolu'da selçuklu kervansarayları. *Tarih Dergisi*. 15(20). ss.141-170. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101652>
- Özgüç, T. ve Akok, M. (1956). Sarıhan. *Türk Tarih Kurumu Belleten Dergisi*. 20(79). ss.379-383. Erişim adresi: <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/1221/tur>
- Pakalın, M. Z. (1993). *Kervansaray, osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB. Yayınları.
- Parla, C. ve Altınşapan, E. (2008). Atabek ayaz ve figürlü bezemeleriyle denizli çardak han. *Erdem Dergisi*. (51). ss.195-216. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/671038>
- Taşkıran Akçabozan, A. ve Binan C. (2020). UNESCO dünya miras listesi ve sınır aşırı seri miras kavramı: türkiye'nin potansiyeli. *Megaron Dergisi*. 15(1). ss.67-83. doi: 10.14744/MEGARON.2020.39297
- Turhan Çetin ve Ayşegül Çelik. (2016). Evliya çelebi seyahatnamesi'nde ipek yolu'nun iki durağı 'konya ve kayseri'. *Yükselen İpek Yolu 3.Cilt Bildiri Kitabı*. vol.3. ss.47-56.
- Tüğen Ersöz, A. (2019). Kültürel bir değer olarak kervansaraylar. *I. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı*.
- Tüğen Ersöz, A ve Özav, L. (2020). Sürdürülebilir turizm açısından merkezefendi ve pamukkale ilçelerinin doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24 (2) . ss.647-664. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1160927>
- Türkiye Kültür Portalı (2022). Alara han – antalya. Erişim Tarihi: 08.12.2022. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekyer/alara-han-1>
- UNESCO (2022). Silkroad interactive map. Erişim Tarihi: 11.01.2023. <https://en.unesco.org/silkroad/about-silk-roads>
- Ünal, R. H. (1992). Burdur/bucak incir hanı'nda, temel araştırmaları ve temizlik çalışmaları. *Vakıf Haftası Dergisi*. 10 (1993): 399-422. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/12132024-Burdur-bucak-incir-hani-nda-temel-arastirmalari-ve-temizlik-calismalara.html>
- Vakıflar Genel Müdürlüğü II, (1977). Türkiye'de vakıf eserler ve eski abideler. Ankara: *Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları*.
- Yavuz, A. (1969). Alara han'ın tanıtılması ve değerlendirilmesi. *Türk Tarih Kurumu Belleten Dergisi*. 33(132). 429-459. Erişim adresi: <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/3340/tur>
- Yavuz Tükel, A. (1994). Anadolu kervansarayları ve vakıflar. Ankara: XI. Vakıf Haftası Kitabı.

EXTENDED ABSTRACT

The Silk Road emerged when the silk, which is widely used in China, was wanted to be sent to countries in other continents, and later it became a busy road where the most developed countries could be injured. In addition to silk, different processed products started to be traded, and this created the need for traders to take a break during their journeys with mounted animals. In this way, caravanserais emerged for the purpose of accommodation, and along with the caravanserais, police stations, post offices, hospitals, etc. structures started to be built. The caravanserais that were built at regular intervals and the other structures

that developed with it around it enabled the development of the cities in the nearby region. While the traders were selling the products they traded in the inns in the city centers, they were able to perform the same function in the caravanserais where they stayed. The Silk Road, which continued its function for many years, lost its function with the ease of transportation.

Different organizations are organized by various civilizations in order to revive the Silk Road and the caravanserais on this road. From an architectural point of view, some studies are being carried out to ensure that the caravanserais on the Silk Road can be used with their old functions again. With the protocol signed by the Ministry of Culture and Tourism and the General Directorate of Foundations in Turkey in 1993, 11 caravanserais with the function of "Breaking Point" were selected for the restoration-operate-transfer model of the caravanserais in order to be repaired and then operated by leasing. These caravanserais are Silahtar Mustafa Pasha Caravanserai in Malatya, Alay Han, Sultan Han and Agzikara Han in Aksaray, Sarı Han in Nevşehir, Ak Han and Çardak Han in Denizli, Susuz Han and İncir Han in Burdur, Sarapsa Han and Alara Han in Antalya. Among the caravanserais, which have been repaired with the restore-operate-transfer method since 1993, only İncir Han has not been restored today.

One of the suggestions that will be presented is that the caravanserais with the function of 'stopping point' on the Silk Road should be evaluated as Serial National Cultural Heritage in the UNESCO World Heritage List and that the caravanserais should be preserved as a whole and given new functions under the sub-title of Roads-Cultural Routes. The concept of Transboundary Cultural Heritage, which has emerged recently, covers more than one cultural asset. Silk Road Chang'an- Trianshan Corridor Road Network (China, Kazakhstan, Kyrgyzstan) was added to the World Heritage List as a Cross-border Serial Cultural Heritage in 2014. The caravanserais selected as "stopover point" should be nominated as Serial National Cultural Heritage and necessary studies should be carried out for this purpose. Listing the Stopover Caravanserais as Serial National Cultural Heritage is important in terms of raising awareness for the protection of the cultural assets around the caravanserais, while promoting and promoting the cultural assets in neighboring provinces such as Malatya-Aksaray-Nevşehir-Denizli-Burdur-Antalya, which are the provinces where the caravanserais are located, plays an important role in its conservation.

The restored caravanserais were also given functions other than accommodation. Since some caravanserais are far from the city center, they could not be used for a long time after the restoration function. Some caravanserais, on the other hand, cannot raise awareness for their historical value due to the fact that the operator does not operate actively. A few of the caravanserais were given the function of museums, making it difficult for this static function to be the focus of visitors. A study was conducted with the SWOT analysis method in order to be able to evaluate these and similar factors comprehensively, to examine the problems and to offer solution-oriented suggestions. Before evaluating the caravanserais with this analysis method, some headings were determined according to the researches, and each caravanserai was analyzed separately under these headings. These titles are the given function, operator, location, accessibility, social opportunities and awareness in the immediate vicinity. These topics, which should be evaluated in coordination with each other, are an important factor in presenting suggestions and reaching the conclusion by determining the strengths-weaknesses, opportunities-threats for each caravanserai.

After the restoration of the caravanserais for various purposes, adequate coordination could not be achieved and the use of the caravanserais remained passive. The fact that there were a few caravanserais that were not in this situation, their operators and their distance from the city center rather than their functions were the determining factors. The caravanserai was built at certain distances during the period they were built, but the city centers have changed in the process until today and the locations of the caravanserais have remained far from the factors that can be considered as focal points. For the caravanserais in such a situation, first of all, strategic planning should be made by local organizations, taking into account the life styles around them, and the requirements of the process should be analyzed in order to put it into practice.